

C:\Users\Plazma\Desktop\307\Kafka-Umelec_v_hladoveni.PDB

PDB Name: Umělec v hladovění
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 1.1.2003
Modification Date: 1.1.2003
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Umělec v hladovění (sbírka povídek)

Franz Kafka
(Čtyři příběhy)

Publikováno s laskavým svolením serveru Franz Kafka
Zdroj <http://www.franzkafka.zde.cz>

První hoře

Jeden umělec na hrazdě - jak známo, patří toto umění, provozované v kupolích velkých varietních scén, k těm nejobtížnějším, jež jsou lidem dostupná - zařídil si, nejdříve ze snahy po zdokonalení, později i z tyranského zvyku, svůj život tak, že dokud pracoval v témž podniku, zůstával na hrazdě dnem i nocí. Všechny jeho ostatně zcela nepatrné potřeby uspokojovali střídající se sluhové, kteří bděli dole a vše, co bylo zapotřebí, vytahovali nahoru a spouštěli dolů ve zvlášť zkonstruovaných nádobách. Okolnímu světu tento způsob života nepřinášel žádné zvláštní obtíže; jen během ostatních čísel programu trochu rušilo, že umělec zůstával nahoře, což se nedalo zakrýt, a ačkoli on se v takových chvílích většinou choval tiše, zabloudil k němu tu a tam pohled z obecnstva. Ale ředitelství mu to promíjelo, neboť to byl mimořádný, nenahraditelný umělec. Též se samosebou uznávalo, že tak nežije ze svévolle a že vlastně jediné tak si trvale udržuje cvik, jen tak si uchovává dokonalost umění.

Avšak i jinak bylo nahoře zdrávo, a když za teplejšího ročního období se v klenbě kolem dokola odklopila postranní okna a se svěžím vzduchem se do zšeřelého prostoru uvnitř dralo i světlo, pak tam bývalo dokonce krásně. Ovšem s lidmi měl styk omezený, jen tu a tam vyšplhal k němu nahoru po provazovém žebříku některý kolega akrobat, poseděli pak spolu na hrazdě, zprava a zleva se opírali o záchytná lana a povídali si, nebo zas pokrývači opravovali střechu a prohodili s ním otevřeným oknem pár slov, nebo hasič kontroloval nouzové osvětlení na nejvyšší galerii a zavolal na něj něco uctivého, jenže málo srozumitelného. Jinak bylo kolem ticho; jen tu a tam některý ze zaměstnanců zabloudil třeba odpoledne do prázdného divadla a zamyšleně se podíval vzhůru do téměř nedohledné výšky, kde umělec na hrazdě, který nemohl vědět, že ho někdo pozoruje, prováděl své kousky nebo odpočíval.

Tak by si byl mohl umělec na hrazdě nerušeně žít, nebýt toho nevyhnutelného cestování z místa na místo, jež mu bylo krajně nepříjemné. Impresáři dbal sice na to, aby byl umělec na hrazdě ušetřen jakéhokoli zbytečného prodlužování útrap; k jízdám po městě se užívalo závodních automobilů, jež pokud možno v noci nebo za nejčasnějších hodin uháněly liduprázdnými ulicemi nejvyšší rychlostí, ale ovšem pro umělcovu touhu příliš pomalu; ve vlaku se zamluvilo celé jedno kupé a tu nahoře v síti na zavazadla nalezl umělec ubohou, ale přece jen jakous takous náhradu za svůj obvyklý způsob života; na příští zastávce pohostinského vystoupení byla už dávno před jeho příjezdem visutá hrazda na svém místě, rovněž všechny dveře do divadla byly dokořán, všechny chodby uvolněny - ale přece jen nejkrásnější chvíle v impresářiově životě byly ty, když pak umělec na hrazdě položil nohu na provazový žebřík a v mžiku konečně zase visel nahoře na své hrazdě.

I když se impresářiovi už několik cest zdařilo, přece mu každá nová znovu byla nepříjemná, neboť nehledě k ostatnímu, cestování v každém případě ničilo umělci na hrazdě nervy.

Jednou tak zase spolu jeli, umělec na hrazdě ležel v síti na zavazadla a snil, impresáři seděl opřený naproti v koutě u okna a četl knihu, a tehdy na něj umělec na hrazdě tiše promluvil. Ihned mu byl impresáři k službám. Hryzáje se do rtů řekl umělec na hrazdě, že teď musí mít ke cvičení místo dosavadní jedné vždy dvě hrazdy, dvě hrazdy proti sobě. Impresáři okamžitě souhlasil. Avšak umělec na hrazdě, jako by chtěl dát najevo, že impresářiův souhlas je tu stejně bezvýznamný, jako by byl jeho případný odpor, řekl, že od nynějška už nikdy a za žádných okolností nebude cvičit pouze na jedné hrazdě. Jako by se děsil představy, že by k tomu přece jen někdy mohlo dojít. Impresáři ještě jednou prohlásil, váhavě a ve střehu, že naprosto souhlasí, dvě hrazdy že jsou lepší než jedna, i jiné výhody má prý toto zařízení, zpestří produkci. Vtom se umělec na hrazdě najednou rozplakal. Impresáři zděšeně vyskočil a ptal se, co se stalo, a když nedostal odpověď, stoupl si na lavici, hladil ho a tiskl jeho obličej k svému, až byl sám zkropen

umělcovými slzami. Ale teprve po mnohém vypytování a lichotkách řekl umělec na hrazdě vzlykaje: "Jen jedinou tyč v rukou - jakpak tak mohu žít!" Potom už impresáριο ukonejšil umělce na hrazdě snadněji, slíbil, že hned z nejbližší stanice zatelegrafuje do místa, kde hostují, kvůli druhé hrazdě; vyčítal si, že tak dlouho nechával umělce na hrazdě pracovat pouze na jedné hrazdě, a děkoval mu a velice ho chválil, že konečně na tu chybu upozornil. Tak se impresáριοvi pomalu podařilo umělce na hrazdě upokojit a opět se mohl vrátit do svého kouta. Sám však klidný nebyl, ustaraně pokukoval přes knihu na umělce na hrazdě. Jak ho už jednou takové myšlenky začaly trýznit, mohou kdy docela ustát? Nebudou se nutně neustále stupňovat? Neohrožují jeho existenci? A opravdu teď impresáριοvi připadalo, že v zdánlivě pokojném spánku, jímž skončil pláč, se začínají na hladkém dětském čele umělce na hrazdě rýsovat první vrásky. Malá paní

Je to jedna malá paní; ač od přírody velice štíhlá, přece chodí silně sešněrovaná; vídám ji pořád v jedněch šatech, jsou ze žlutavě šedé látky tak trochu barvy dřeva a je na nich několik střapců či přívěsků podobných knoflíkům v téže barvě; bývá vždy bez klobouku, její matně světlé vlasy jsou hladké a nikoli nepořádné, ale uvolněné. Ačkoli nosí šněrovačku, pohybuje se lehce, přehání ovšem tu pohyblivost, ráda nosí ruce v bok a zničehonic překvapivě rychle otočí tělem na stranu. Abych vyjádřil dojem, který na mne dělají její ruce, musím říci, že jsem ještě neviděl ruku, jejíž jednotlivé prsty by byly tak výrazné od sebe odděleny jako její; avšak její ruka nemá vůbec žádnou anatomickou zvláštnost, je to naprosto normální ruka.

Nuže, tato malá paní je se mnou velice nespokojena, pořád proti mně něco má, pořád jí ubližuji, ustavičně ji popouším; kdyby se dal život rozdělit na nejmenší částičky a každou částičku by bylo možno posuzovat zvlášť, určitě by každá částička mého života v ní budila pohoršení. Často jsem přemýšlel, proč ji tak pohoršuji; možná, že všechno na mně odporuje jejímu smyslu pro krásu, citu pro spravedlnost, jejím zvyklostem, jejím tradicím, jejím nadějím, jsou takové navzájem si odporující povahy, ale proč ona tím tolik trpí? Vždyť mezi námi není vůbec žádný vztah, který by ji nutil, aby kvůli mně trpěla. Stačilo by jen, aby se rozhodla, že se na mne bude dívat jako na docela cizího člověka, jímž také jsem, a já bych se takovému rozhodnutí nebránil, naopak bych je velice uvítal, jen by se musela rozhodnout, že zapomene na mou existenci, již jsem jí přece nikdy nevnucoval a vnucovat nebudu - a bylo by po všem trápení. Nehledím přitom na sebe ani na to, že její chování je pochopitelně i pro mne trapné, nehledím na to, protože uznávám, že všechna ta trapnost není ve srovnání s jejím trápením ničím. Přičemž je mi ovšem naprosto jasné, že tu nejde o utrpení z lásky; nijak jí nezáleží na tom, aby mě učinila lepším, zejména když vše to, co proti mně má, není takového rázu, aby to nějak narušilo můj životní úspěch. Jenže o můj životní úspěch se ona nestará, stará se jediné o svůj osobní zájem, totiž pomstít se za muka, která jí působím, a zamezit muka, která jí v budoucnu ode mne hrozí. Už jednou jsem se jí pokoušel naznačit, jak nejlépe skoncovat s těmi mrzutostmi, ale tak jsem ji rozvzteklil, že už ten pokus nikdy nebudu opakovat.

Těž na mně leží, abych tak řekl, jistá odpovědnost, neboť ačkoli je mi ta malá paní cizí a ačkoli jediným vztahem mezi námi je zloba, kterou já v ní vzbouzím, či spíše zloba, která se v ní proti mně vzbouzí, přece jen mi nemůže být lhostejné, jak očividně touto zlobou i tělesně trpí. Tu a tam, poslední dobou stále častěji, mi docházejí zprávy, že byla zase po ránu celá bledá, nevyspalá, že ji trápily bolesti hlavy a skoro nemohla pracovat; dělá tím starosti příbuzným, hledají příčiny toho stavu v tom či onom a doposud je nenašli. Jedině já je znám, je to ona stará a pořád nová zloba. Starosti příbuzných ovšem nesdílím; ona je silná a nezlomná; kdo se dovede tak hněvat, ten patrně dovede i překonat následky hněvu; mám dokonce podezření, že alespoň zčásti - své utrpení předstírá, aby tak soustředila podezření lidí na mne. Je příliš pyšná, aby otevřeně řekla, jak ji má existence trýzní; připadalo by jí, že se ponižuje, kdyby se kvůli mně dovolávala druhých; zabývá se mnou jediné z odporu, z neutuchajícího, věčně ji pohánějícího odporu; hovořit o této nečisté záležitosti ještě i veřejně, to by bylo příliš mnoho na její stud. Avšak také naprosto mlčet o věci, jejíž nepřetržitý tlak na ni doléhá, je na ni příliš mnoho. A tak to s ženskou vychytralostí zkouší střední cestou; mlčky, pouze vnějšími náznaky tajného utrpení chce tu záležitost přivést před soud veřejnosti. Snad dokonce doufá, že jestliže na mne jednou veřejnost zplna upře svůj zrak, vyvstane proti mně všeobecná veřejná zloba, jež mě svými značnými mocenskými prostředky odsoudí s naprostou konečností a mnohem pádněji a rychleji, než by to dokázala její přece jen poměrně chabá soukromá zloba; potom se však ona stáhne, oddychne si a obrátí se ke mně zády. Nuže, chová-li opravdu takové naděje, pak se mylí. Veřejnost nepřevezme její úlohu; veřejnost mi nikdy nebude mít tak nekonečně mnoho co vyčítat, i když mě vezme pod svou nejsilnější lupu. Nejsem tak zbytečný člověk, jak si myslí; nechci se vychloubat, zvlášť v této souvislosti ne; i když se snad nevyznačuji žádnou obzvláštní užitečností, určitě nebudu nikomu nápadný ani jejím nedostatkem; jen pro ni, jen v jejích skoro bělostně sálajících očích jsem takový, nikoho jiného o tom nedokáže přesvědčit. Mohu teď být v tomto ohledu docela klidný. Nikoli, přece jen nikoli; neboť jestliže skutečně vejde ve známost, že z mého chování přímo ochořela, a někteří slídilové, právě ti nejsnaživější donašeči, to už málem prohlédli, nebo se aspoň tváří, že to prohlédli, a přijdou lidé a zeptají se, proč tu ubohou malou paní trýzním svou nenapravitelností a chci-li ji snad dohnat až k smrti, a kdy už budu mít konečně tolik rozumu a prostého lidského soucitu, abych s tím přestal - jestliže se mne lidé takto zeptají, bude nesnadné jim odpovědět. Mám se pak přiznat, že nijak zvlášť nevěřím oněm příznakům nemoci, a mám tak vzbudit nepříjemný dojem, že ve snaze zbavit se viny obviňuji druhé a ještě k tomu tak nepěkným způsobem? A mohl bych snad vůbec otevřeně říci, že i kdybych věřil, že je skutečně nemocná, neměl bych ani v nejmenším soucit, protože ta žena je mi přece úplně cizí, a vztah, který je mezi námi, vytvořila pouze ona a jen ona ho udržuje? Nechci tvrdit, že by mi neuvěřili; spíše by mi ani nevěřili, ani věřili; vůbec bychom se nedostali k tomu, aby na to došla řeč; pouze by si zaznamenali, co jsem jim odpověděl o té slabé, choré ženě, a to by pro mne bylo málo příznivé. V tom případě stejně jako při jakékoli jiné odpovědi by mi zatvrdle

překážela neschopnost lidí potlačit v takovém případě podezření z milostného vztahu, ačkoli je nanejvýš zřejmé, že tento vztah zde není, a kdyby byl, že by vycházel spíš ode mne, neboť já bych byl přese všechno schopen obdivovat tu malou paní pro její pohotový úsudek a neumdlévající důslednost, nebýt toho, že jsem právě jejími přednostmi ustavičně trestán. U ní však není ani stopy po přívětivém vztahu; v tom je upřímná a pravdivá; je to má poslední naděje; ani kdyby se jí hodilo do válečného plánu namluvit lidem, že ke mně takovýto vztah chová, nezapomněla by se do té míry, aby něco podobného učinila. Avšak veřejnost, která je v tomto směru naprosto tupá, setrvává při svém mínění a vždy rozhodne proti mně.

Tak by mi vlastně už jen zbývalo změnit se zavčas, než zasáhnou lidé, natolik, abych ne snad odstranil zlobu malé paní, to je nemyslitelné, ale aspoň ji trochu zmírnil. A opravdu jsem se sám sebe už kolikrát tázal, zda mě můj současný stav natolik uspokojuje, že ho vůbec nehodlám měnit, zda bych se nemohl odhodlat k určitým změnám sebe sama, byť ne proto, že bych byl o nezbytnosti takových změn přesvědčen, nýbrž abych uchlácholil tu paní. A poctivě jsem to zkoušel, nikoli bez úsilí a svědomitosti, dokonce mi to vyhovovalo, bavilo mě to skoro; ukázaly se ojedinělé změny, byly daleko viditelné, nemusel jsem na ně tu paní upozorňovat, všimne si takových věcí dříve než já, všimne si už toho; projeví-li se v mém chování nějaký záměr; avšak nebyl mi souzen úspěch. Jak by to také bylo možné? Její nespokojenost se mnou, jak už teď poznávám, je zásadní, nic ji nemůže odstranit, ani odstranění mne samého; její zuřivost třeba při zprávě o mé sebevraždě by neměla konce. Nejde mi do hlavy, že tak důvtipná žena, jako je ona, neuzná stejně jako já jednak beznadějnost svých snah, jednak mou nevinnost, neschopnost při nejlepší vůli vyhovět jejím požadavkům. Jistě že to uznává, ale jako bojovná povaha na to v zápalu boje zapomíná a má nešťastná povaha, kterou si ovšem nemohu vybírat, neboť mi už jednou byla dána, mne vede k tomu, abych šeptem napomínal někoho, kdo je vzteky bez sebe. Takovým způsobem se ovšem nikdy nedohodneme. Dál budu třeba vycházet z domu do blaženého časného rána a vidat tu tvář kvůli mně zkormoucenou, ty mrzutě našpulené rty, ten zkoumavý pohled, který zná výsledek dřív, než začal zkoumat, který mě přelétne a jemuž ani při sebevětší zběžnosti nic neunikne, ten trpký úsměv vrývající se do dívčích tváří, ten pohled žalující k nebesům, a pak to rozhořčené zblednutí a rozechvění.

Onehdy jsem - vůbec poprvé, jak jsem si při té příležitosti s údivem přiznal - naznačil jednomu dobrému příteli cosi o této záležitosti, jen tak mimochodem, letmo, několika slovy, a jakkoli je pro mne význam celé věci navenek v podstatě nepatrný, ještě jsem ho proti pravdě trochu ztlumil. Je podivné, že přítel zmínku přesto nepřeslechl, ba sám od sebe přidal věci významu, nenechal se od ní odvést a setrval při ní. Ještě podivnější ovšem je, že přesto věc v rozhodujícím bodě podcenil, neboť mi vážně poradil, abych na čas odcestoval. Nemohlo být nerozumnější rady; celá záležitost je sice prostá, s trochou pozornosti ji každý může prohlédnout, ale tak prostá přece zas není, aby se všechno, nebo aspoň to nejdůležitější, urovnalo mým odjezdem. Naopak, musím se spíš vyvarovat toho, abych odjel; mám-li se vůbec řídit nějakým plánem, pak rozhodně tím, že budu věc udržovat v jejích dosavadních úzkých hranicích, které ještě nezahrnou okolní svět, že tedy klidně zůstanu tam, kde jsem, a nedopustím žádné velké, nápadné změny, jež by tato věc mohla způsobit, k čemuž patří i to, že o ní s nikým nebudu mluvit, avšak to vše nikoli proto, že by snad šlo o nějaké nebezpečné tajemství, nýbrž proto, že jde o drobnou, čistě osobní a tudíž přece jen snadno snesitelnou záležitost, jež má takovou i zůstat. V tom tedy nebyly přítelovy poznámky bez účinku, nepoučily mě sice o ničem novém, zato posílily mé základní přesvědčení.

Jakož se vůbec při důkladnější úvaze ukazuje, že změny, jichž stav věci během času zdánlivě doznal, nejsou změny věci samé, nýbrž jen vývoj názoru na ni, a to potud, že tento názor se jednak stává klidnějším, mužnějším, blíží se jádru věci, jednak ovšem pod nepřekonatelným vlivem ustavičných otřesů byt sebelehčích se do něho mísí i jistá nervozita.

Uklidňuje mě vzhledem k té věci dojem, že jakkoliv blízko se zdá být rozhodnutí, přece jen asi ještě nenadejde; člověk mívá zvláště v mladých letech velký sklon přeceňovat tempo, jímž dochází k rozhodnutí; když se jednou má malá soudkyně, celá zesláblá od pohledu na mne, skácela na židli, jednou rukou se chytila opěradla, druhou rozepínala šněrovačku a po tvářích se jí koulely slzy hněvu a zoufalství, pomyslel jsem si, že teď už je rozhodnuto a já budu pohnán k odpovědnosti. Ale kdepak rozhodnutí, kdepak odpovědnost, ženě se snadno udělá zle, lidé nemají kdy dávat pozor na všechny případy. A cožpak se vlastně za všechna ta léta stalo? Nic víc, než že se takové případy opakovaly, jednou prudčeji, podruhé slaběji, a že tedy rostl jejich celkový počet. A že se poblíž potloukají lidé a rádi by zasáhli, kdyby měli možnost; ale oni ji nenacházejí, spoléhají se zatím jen na svůj čich a čich sám stačí sice bohatě zaměstnat své majitele, ale jinak není k ničemu. Tak to ale bylo vlastně vždycky, vždy existovali tihle ničemní zevlouni a darmošlapové, kteří vždycky nějak vychytrale omluvili svou přítomnost, nejraději příbuzenskými svazky, vždycky špehovali, vždycky čenichali, ale veškerý výsledek je, že tam pořád ještě postávají. Celý rozdíl je v tom, že jsem se je pomalu naučil znát, že je poznám podle tváře; dříve jsem měl za to, že se sem ze všech stran pozvolna scházejí, že rozsah záležitosti vzrůstá a sám od sebe si vynutí rozhodnutí; dnes myslím vím, že to vše zde bylo odedávna a že to má s blížícím se rozhodnutím velmi málo nebo vůbec nic společného. A vůbec rozhodnutí, proč je nazývám tak velkým slovem? Kdyby jednou - a jistě ne zítra ani pozítří a patrně vůbec nikdy - mělo dojít k tomu, že se veřejnost přece jen bude zabývat touto věcí, pro niž, jak budu neustále opakovat, není kompetentní, nevyjdu sice z toho řízení bez újm, ale přece jen se snad vezme ohled na to, že nejsem veřejnosti neznám, že jí odjakživa žiji na očích, naplněn důvěrou a důvěru zasluhuje, a že tedy tato trpící mladá paní, která se objevila až dodatečně a v níž by, mimochodem řečeno, někdo jiný než já možná už dávno poznal lopuchovou kuličku a rozšlápl by ji, aniž by si toho veřejnost vůbec všimla, že tato malá paní by v nejhorším případě mohla leda přičinit malou ošklivou kudrlinku k diplomu, jímž mě veřejnost prohlásí svým úctyhodným členem. Takový je dnešní stav a nemusím se jím tedy obzvláště znepokojovat.

Že jsem s lety jen trochu zneklidněl, nemá s vlastním významem věci vůbec co dělat; člověk prostě nesnese, aby ustavičně někoho pohoršoval, i když je mu jasné, že ten hněv je zcela bezdůvodný, zneklidní, začne - jaksi pouze tělesně - číhat na rozhodnutí, i když na jeho příchod rozumově zvlášť nevěří. Zčásti však jde též pouze o projev stáří; mládí sluší vše; nepěkné jednotlivosti se ztrácejí v neutuchajícím prameni síly mládí; i když má někdo jako chlapec trochu číhavý pohled, nikdo mu ho nezazlívá, nikdo si ho vůbec nevšimne, ani on sám ne; avšak v stáří zůstávají jen zbytky, každého je potřeba, žádný se neobnovuje, každý je sledován a číhavý pohled stárnoucího muže je právě docela zřejmě číhavý pohled a není těžké jej rozpoznat. Jenže ani zde to nemůže opravdu věcně přitížit.

Ať na to tedy pohlížím z kterékoli strany, vždy se ukáže, a na tom trvám, že jestliže nepatrnou věc třeba i jen docela zlehka zakryji rukou, budu moci ještě hodně dlouho nerušen lidmi pokojně vést svůj dosavadní život navzdory zuření té paní.

Umělec v hladovění

V posledních desetiletích značně ochabl zájem o umělce v hladovění. Kdežto dříve se vyplatilo pořádat velká představení toho druhu ve vlastní režii, dnes je to naprosto nemožné. Bývaly to jiné časy. Tenkrát se umělcem v hladovění zaobíralo celé město; účast rostla každým okamžikem hladovění; kdekdo chtěl umělce v hladovění vidět aspoň jednou za den; v pozdějších dnech byli abonenti, kteří před malou zamřížovanou klíckou proseděli celé dny; i v noci se konaly exkurze, pro zvýšení účinku se zapalovaly pochodně; za pěkných dnů se klec vynesla pod širé nebe a tu pak předváděli umělce v hladovění zejména dětem; pro dospělé to často bývalo jen vyrazení, jehož se účastnili kvůli módě, zato děti s ústy dokořán, držíce se pro jistotu za ruce, hleděly užasle, jak sedí na nastlané slámě celý bledý, v černém trikotu, s mocně vystupujícími žebry, odmítaje dokonce i židli, sem tam zdvořile pokývne, s namáhavým úsměvem odpoví na otázky, i ruku mřížemi prostrčí, aby si sáhl, jak je hubený, potom se však zas docela pohrouží do sebe, nikoho si nevšímá, ani toho, že hodiny, ostatně jediné zařízení v kleci, odbíjejí pro něj tak významný čas, jen hledí před sebe očima téměř zavřenými a sem tam usrkne vody z maličké sklínky, aby si navlhl rty.

Kromě střídajících se diváků tu byli i stálí, obecně zvolení hlídači, kupodivu obvykle řezníci, kteří byli vždy najednou tři a měli za úkol ve dne v noci pozorovat umělce v hladovění, aby přece jen snad potají nepojedl nějaké potravu. Byla to však toliko formalita zavedená pro uspokojení mas, neboť zasvěcenci dobře věděli, že umělec v hladovění by během hladovění nikdy, za žádných okolností, ani z donucení nesnědl ani to nejmenší; jeho umělecká čest to nedovolovala. Ne každý hlídač to ovšem dokázal pochopit, stávalo se, že některé noční dozorcí skupiny prováděly dozor velmi ledabyle, schválně se sesedly někde ve vzdáleném koutě a tam se zabraly do karet se zjevným úmyslem dopřát umělci v hladovění menší osvěžení, jež si podle jejich mínění mohl vyndat z nějakých tajných zásob. Nic netrýznilo umělce v hladovění víc než taková hlídači; byl z nich sklíčen; strašně mu ztěžovali hladovění; někdy přemohl slabost a po celou dobu takové hlídky zpíval, dokud to jen vydržel, aby těm lidem dokázal, jak nespravedlivě ho podezřívají. Ale málo to pomáhalo; jenom pak obdivovali jeho šikovnost, že dovede jíst, i když zpívá. Daleko milejší mu byli hlídači, kteří si sedli až těsně k mříži, nespokojili se s mdlým nočním osvětlením v sále, ale svítili si na něj baterkami, které jim poskytl impresário. Oslnivé světlo ho nijak nerušilo, vždyť spát stejně vůbec nemohl a podřimovat mohl kdykoli, za každého osvětlení a v kteroukoli hodinu, i v přeplněném, hlučném sále. S takovými hlídači rád strávil noc docela bez spaní; byl ochoten s nimi žertovat, vyprávět jim historky ze svého tuláckého života, potom zas vyslechnout jejich vyprávění, všechno jen proto, aby je udržel svěží, aby jim mohl znovu a znovu dokazovat, že v kleci nemá nic k jídlu, a že hladoví tak, jak by to žádný z nich nedokázal. Nejšťastnější však byl, když jim pak ráno na jeho účet přinesli velice bohatou snídani, na niž se po namáhavé probdělé noci vrhli s lačností zdravých mužů. Byli sice i taková, kdo v této snídani viděli nemístné ovlivňování hlídačů, ale to přece jen zaházelo příliš daleko, a když se jich někdo zeptal, jestli by snad oni byli ochotni převzít noční hlídku v zájmu věci, bez snídaně, ztratili se, ale podezřívát přece jen nepřestali.

To už ovšem patřilo k podezřavosti, jež je s hladověním neodlučitelně spojená. Vždyť nikdo nedokázal sám nepřetržitě střežit umělce v hladovění po všechny ty dny a noci, nikdo tedy nemohl z vlastní zkušenosti vědět, jestli se hladovělo nepřetržitě a bez závady; to mohl vědět jen umělec v hladovění sám, jenom on tedy mohl být zároveň divákem naprosto uspokojeným vlastním hladověním. On však zase nebyl nikdy uspokojen z jiného důvodu. Snad to ani nebylo z hladu; že byl tak vyhublý, až se někteří ke své lítosti vůbec nemohli účastnit představení, neboť se na něho nesnesli dívat, jako spíš z nespokojenosti se sebou samým. Jedině on totiž věděl - jinak ani ze zasvěcených nikdo -, jak lehké je hladovět. Byla to nejllehčí věc na světě. Také se s tím netajil, jenže nikdo mu nevěřil, považovali ho přinejmenším za skromného, ještě spíš však za člověka chtivého reklamy, ne-li dokonce za podvodníka, jemuž se ovšem lehkou hladoví, poněvadž si to dovede ulehčit a ještě je tak nestoudný, že se k tomu napolo přizná. To všechno si musel dát líbit, během let si na to i zvykl, ale uvnitř ho ta neuspokojenost ustavičně hryzla a ještě nikdy, po žádné hladovce - to je mu třeba přiznat - neopustil klec dobrovolně. Jako maximální dobu hladovění stanovil impresário čtyřicet dní, nikdy nedovolil hladovět déle, ani ve světových metropolích ne, a to z dobrého důvodu. Podle zkušeností se dal zájem města rozněcovat pozvolna se stupňující reklamou asi tak čtyřicet dní, potom však obecnost polevila, nastal podstatný pokles návštěvnosti; byly tu sice v tomto ohledu jisté rozdíly mezi městy a zeměmi, zpravidla však platilo, že čtyřicet dní je nejdelší doba. Pak se tedy čtyřicátého dne otevřely dveře klece ověšené květinami, nadšení diváci naplnili amfiteátr, vyhrávala vojenská kapela, do klece vstoupili dva lékaři, aby na umělci v hladovění provedli potřebná měření, výsledky se hlásily megafonem do sálu a posléze vešly dvě mladé dámy, šťastné, že právě na ně padl los, a chystaly se

umělce v hladovění odvést z klece po několika schůdcích ke stolečku, na němž byly prostřeny pečlivě vybrané pokrmy pro nemocné. A v tomto okamžiku se umělec v hladovění vždy vzpíral. Vložil sice ještě své na kost vyzáblé paže dobrovolně do vztažených ochotných rukou dam, jež se k němu skláněly, avšak vstát nechtěl. Proč má přestat právě teď, po čtyřiceti dnech? Byl by ještě dlouho vydržel, neomezeně dlouho; proč přestávat právě teď, když je v nejlepším, ba ještě ani ne v nejlepším hladovění? Proč ho chtějí připravit o slávu dalšího hladovění, o slávu stát se nejen největším umělcem v hladovění všech dob, jímž pravděpodobně už je, ale přímo nepochopitelně překonat i sám sebe, neboť cítil, že jeho schopnost hladovět je bezmezná. Proč ten dav, který ho naoko tolik obdivuje, má s ním tolik trpělivosti; když on by vydržel ještě dále hladovět, proč to nechce vydržet dav? Také byl unaven, na slámě se mu sedělo dobře a teď aby se narovnal a vstal a šel jíst, ačkoli už z pouhého pomýšlení na to pocíťoval nevolnost, jejíž projevy jen stěží potlačoval z ohledu na dámy. A pohlédl vzhůru do očí těch zdánlivě laskavých, ve skutečnosti však krutých dam a zavrtěl přetěžkou hlavou na slabém krku. Ale potom se stalo to, co se vždycky stávalo. Přišel impresário, beze slova - mluvit se při té hudbě nedalo - zdvihl nad umělcem v hladovění obě paže, jako by vzýval nebesa, aby shlédla na své dílo zde na slámě, na tohoto politováníhodného mučedníka, jímž umělec v hladovění ovšem byl, i když ve zcela jiném smyslu; uchopil umělce v hladovění kolem tenkého pasu, dávaje mu přehnanou opatrností najevo, s jak křehkou bytostí tu má co činit; a odevzdal ho smrtelně bledým dámám, přičemž neopomněl potají s ním trochu zatřást, až se umělci v hladovění bezvládně rozklátily nohy i trup. Teď už umělec v hladovění strpěl vše; hlava spočívala na prsou, vypadalo to, jako by se tam byla přikutálela a z nepochopitelných důvodů se tam držela; tělo měl vychrtlé; nohy se v pudu sebezáchovy pevně tiskly kolena k sobě, ale přece ještě hrabaly do země, jako by to nebyla skutečná zem, tu skutečnou teprve hledají; a veškerá, arci nepatrná váha jeho těla spočívala na jedné z dam, která bezradně, popadajíc dech - takto si ten čestný úřad nepředstavovala - nejprve natahovala krk, jak mohla, aby se aspoň obličejem nedotýkala umělce v hladovění, potom však, když se jí to nedařilo a její šťastnější družka jí nepřicházela na pomoc, nýbrž spokojila se s tím, že před sebou rozechvěle nesla ruku umělce v hladovění, malý raneček kostí, - propukla za nadšeného smíchu celého sálu v pláč a musela být vystřídána sluhou, který tu byl už dávno připraven. Pak došlo na jídlo, z něhož impresário do mdloucně dřímajícího umělce v hladovění trochu vpravil, tlachaje přitom vesele, aby odvedl pozornost od umělcova stavu; poté byl ještě pronesen připitek obecenstvu, jež umělec v hladovění impresářiovi údajně pošeptal; orchestr vše podtrhl mocným tušem, lidé se rozcházeli a nikdo neměl právo být nespokojený s tím, co viděl, jen umělec v hladovění, vždy jen on.

Tak žil dlouhá léta s malými pravidelnými přestávkami k oddychu, v zdánlivém lesku, uctíván světem, přitom však většinou v zasmušilé náladě, která byla čím dál zasmušilejší, neboť nikdo ji nebyl s to brát vážně. Čím ho také utěšit? Co si mohl ještě přát? A když se někdy našel dobrák, který ho politoval a pokoušel se mu vysvětlit, že ten smutek pochází patrně z hladu, mohlo se zvláště v pokročilé době hladovky stát, že umělec v hladovění odpověděl výbuchem zuřivosti a k všeobecnému zděšení začal jak zvíře lomcovat mřížemi. Avšak v takových situacích impresário používal svého oblíbeného trestu. Omluvil umělce v hladovění před shromážděným obecenstvem, přiznal, že jeho chování lze omluvit jen podrážděností, kterou vzbuzuje hladovění a již sytí lidé nemohou jen tak pochopit; v souvislosti s tím se zmínil též o stejné vysvětlitelném tvrzení umělce v hladovění, že by mohl hladovět ještě mnohem déle, než hladověl; chválil vznešené úsilí, dobrou vůli, veliké sebezapření, které jsou v tom tvrzení nepochybně obsaženy; potom se ale snažil vyvrátit toto tvrzení docela prostě tím, že předložil a zároveň prodával fotografie zobrazující umělce v hladovění v čtyřicátý den hladovky, v posteli, vysílením skoro bez sebe. Toto překrucování pravdy, jež umělec v hladovění sice dobře znal, ale jež ho vždy znovu přímo ochromovalo, bylo pro něho přespříliš. Co vlastně bylo následkem předčasného ukončení hladovky, uvádělo se tu jako příčina! S touto pošetilostí, s tímto světem plným pošetilostí nebylo možno bojovat. Pokaždé ještě s důvěrou a dychtivě naslouchal u mříží impresářiovi, ale když přišly na řadu fotografie, pustil se vždycky mříží, s povzdechem se svalil na slámu a uspokojené obecenstvo mohlo opět přistoupit blíž a prohlédnout si ho.

Když svědkové těchto scén si po létech na to vzpomínali, často už sami sebe nechápali. Mezitím došlo totiž k onomu zmíněnému obratu; stalo se to skoro rázem; snad to mělo hlubší důvody, ale kdo by po nich pátral; buď jak buď, jednoho dne shledal zhýčkaný umělec v hladovění, že dav chtivý zábavy ho opustil a raději se hrne za jinou podívanou. Ještě jednou s ním impresário proletěl půl Evropy, aby zjistil, neobjeví-li se ještě tu a tam bývalý zájem; všechno nadarmo; jako by se potají domluvili, všude se vyvinul takřka odpor k exhibicím v hladovění. Samozřejmě že ve skutečnosti k tomu nemohlo dojít najednou a teprve teď dodatečně si člověk vzpomínal na některé příznaky, jímž v dobách opojných úspěchů nevěnoval dost pozornosti a dost je nepotlačoval, ale teď bylo příliš pozdě něco proti nim podnikat. Bylo sice jisto, že jednou opět přijde doba i na hladovění, ale to nebyla pro žijící žádná útěcha. Co měl teď umělec v hladovění dělat? Člověk, jenž býval obklopen jásotem tisíců, nemohl se ukazovat v kočovných cirkusech po jarmarcích, a na to, aby se chopil jiného povolání, byl umělec v hladovění nejen příliš stár, ale především příliš fanaticky oddán hladovění. I rozloučil se s impresáriem, druhem svého života, jemuž nebylo rovno, a dal se angažovat jedním velkým cirkusem; na smluvní podmínky se ani nepodíval, aby šetřil svůj jemnocit.

Takový veliký cirkus s nesčíslným množstvím lidí stále se vzájemně vyrovnávajících a doplňujících, zvířat a aparátů, může upotřebit kdykoli každého, i umělce v hladovění, má-li ovšem přiměřeně skromné nároky, a kromě toho byl v tomto zvláštním případě angažován nejen umělec v hladovění sám, ale i jeho dávno proslulé jméno, ba při svéráznosti tohoto umění, jehož neubývá s přibývajícím věkem, se ani nedalo říci, že se vysloužilý umělec, který už nestojí na vrcholu své dráhy, hodlá uchýlit do poklidného místa v cirkuse, naopak, umělec v hladovění ujišťoval, a nebylo proč tomu nevěřit, že hladoví stejně dobře jako dříve, ba tvrdil dokonce, že nechají-li to na něm, jak mu ochotně slíbili, teprve

ted' vlastně uvede svět v oprávněný úžas, jenže toto tvrzení vzhledem k dobové náladě, na niž umělec v hladovění v svém zápalu snadno zapomněl, vyvolalo u odborníků pouze úsměv.

Vlastně však ani umělec v hladovění nezavíral oči před skutečnými poměry a bral jako samozřejmost, že ho s jeho klecí nepostavili doprostřed manéže jako parádní číslo, nýbrž že ho usadili ven na celkem velmi dobře přístupné místo poblíž stájí. Kolem klece byly veliké, pestře malované nápisy, které oznamovaly, co je tu k vidění. Když se o přestávkách mezi programem obecnostvo tlačilo ke stájím podívat se na zvířata, téměř nevyhnutelně procházelo kolem umělce v hladovění a na chvíli se tam zastavilo, možná že by u něho byli setrvali déle, kdyby lidé, kteří se tlačili úzkou chodbou za nimi a nechápali to zdržování na cestě k vytouženým stájím, nebyli znemožnili delší klidné prohlížení. To byl také důvod, proč se umělec v hladovění celý třásl před touto návštěvní dobou, ačkoli ona byla smyslem jeho života a přirozeně po ní toužil. První dobu se nemohl přestávky ani dočkat; u vytržení hleděl vstříc valícímu se davu, jenže až příliš brzy se přesvědčil - ani nejtvrdošijnější, skoro uvědomělý sebeklam neodolal zkušenosti -, že se ti lidé, zpravidla záměrně, přicházejí vždy, bez výjimky a výhradně podívat na zvířecí. Ale pohled zdálky býval pořád ještě to nejkrásnější. Neboť jakmile dorazili až k němu, ihned se kolem něho rozzuřil povyk a nadávky znovu a znovu se vytvářejících stran, té, která si ho chtěla pohodlně prohlížet, ne snad z pochopení, ale z rozmaru a vzdoru - a tahle právě byla brzy umělci nejprotivnější -, a oné druhé, která toužila jediné po stájích. Když přešel velký houf, objevili se opozdilci a ti ovšem, ačkoli jim nic nebránilo, aby postáli, jak dlouho budou chtít, chvátali kolem dlouhými kroky, téměř se neohlížejíce napravo nalevo, jen aby byli včas u zvířat. Ani se zvlášť často nepošťestilo, aby přišel otec rodiny s dítky, prstem ukázal na umělce v hladovění, obšírně vysvětlil, oč tu běží, o někdejších dobách vykládal, kdy navštěvoval podobná, jenže nesrovnatelně velkolepější představení, a dítka, nepřipravená dostatečně školou ani životem, pak sice stále ještě nic nechápala - co pro ně znamenalo hladovění? -, ale přece jen lesk jejich zvědavých očí prozrazoval cosi z nvyých, příštích, milosrdnějších časů. Snad, říkával si někdy umělec v hladovění, by se přece jen všechno trochu zlepšilo, kdyby neměl stanoviště tak blízko stájím. Lidem se tím pak příliš usnadňovala volba, nemluvě o tom, že ho velmi urážely a trvale trápily výpary stájí, neklid zvířat v noci, roznášení syrového masa šelmám, řev při kmení. Ale netroufal si stěžovat na ředitelství; koneckonců měl zvířatům co děkovat za ty zástupy návštěvníků, mezi nimiž se tu a tam mohl najít i jeden určený jemu, a kdoví kam by ho strčili, kdyby je upozornil na svou existenci a tím i na to, že je, přesně vzato, jen překážkou na cestě ke stájím.

Malou překážkou ovšem, čím dál menší a menší překážkou. Lidé si už zvykli na tu podivnou věc, že se v dnešní době chce někdo dožadovat pozornosti pro umělce v hladovění, a tím, že si zvykli, byl nad ním vysloven ortel. Mohl si hladovět, jak uměl, a on to dělal; ale nic už ho nemohlo zachránit, nevšimli si ho. Pokoušejte se někomu vyložit umění hladovět! Kdo to necítí, tomu to nelze vykládat. Krásné nápisy zašly špínou a byly nečitelné, strhli je, nikomu ani nenapadlo, aby je nahradil; tabulka s počtem prohladovělých dnů, již zpočátku den co den pečlivě upravovali, se už dávno nezměnila, neboť po prvních týdnech omrzela personál i tato nepatrná práce; a tak hladověl sice umělec v hladovění dál, jak o tom kdysi mival, dařilo se mu to bez námahy, jak to tenkrát předvídal, ale nikdo nepočítal dny, nikdo, ani umělec v hladovění sám nevěděl, jaký podává výkon, a kolem srdce mu začalo být těžko. A když se tu jednou za čas zastavil nějaký darmošlap, posmíval se starému číslu a vedl řeči o podvodu, pak to byla v tomto ohledu ta nejhloupější lež, jakou si mohla vymyslet lhovost a vrozená zlomyslnost, protože nepodváděl umělec, ten pracoval poctivě, ale svět ho šidil o jeho mzdu.

Avšak opět minulo mnoho dnů a i to skončilo. Jednou si jeden z dozorců všiml té klece a zeptal se sluhy, proč zde takovou dobře použitelnou klec se shnilou slámou nechávají zbytečně stát; nikdo nevěděl, až si pak jeden díky tabulce s číslem vzpomněl na umělce v hladovění. Tyčemi rozhrnuli slámu a vespod našli umělce v hladovění. "Ty pořád ještě hladoviš?" zeptal se dozorce, "kdy už konečně přestaneš?" "Odpusťte mi všichni," zašeptal umělec v hladovění; jen dozorce, který držel ucho u mříže, mu rozuměl. "Samozřejmě," řekl dozorce a dotkl se prstem čela, aby personálu naznačil umělcův stav, "odpouštíme ti." "Pořád jsem jen chtěl, abyste obdivovali mě hladovění," řekl umělec v hladovění. "Také je obdivujeme," řekl dozorce vlídně. "Ale neměli byste je obdivovat," řekl umělec v hladovění. "Nu, tak je tedy neobdivujeme," řekl dozorce, "pročpak je nemáme obdivovat?" "Protože já hladovět musím, nemohu jinak," řekl umělec v hladovění. "To se podívejme," řekl dozorce, "pročpak nemůžeš jinak?" "Protože," řekl umělec v hladovění, zvedl trochu hlavičku a s ústy našpulenými jako k polibku mluvil dozorce rovnou do ucha, aby mu nic neuniklo, "protože jsem nemohl najít pokrm, který by mi chutnal. Kdybych jej byl našel, věř mi, že bych nebyl dělal rozruch a najedl bych se dosyta jako ty a všichni ostatní." To byla poslední slova, ale v jeho zlomeném pohledu bylo ještě pevné, i když ne už pyšné přesvědčení, že hladoví dál.

"Ted' to tu dejte do pořádku!" řekl dozorce a umělce v hladovění pochovali i se slámou. Do klece však dali mladého pardála. I ten nejtupější duch se citelně osvěžil pohledem na toto divoké zvíře převalující se v té dávno zpustlé kleci. Jemu nechybělo nic. Hlídači mu bez dlouhého rozmýšlení nosili potravu, která mu chutnala; ani svobodu podle všeho nepostrádal; toto ušlechtilé, vším potřebným až k prasknutí oplývající tělo jako by i svobodu nosilo s sebou; jako by mu vězela kdesi v chrupu; a radost ze života mu sálala z tlamy tak mocně, že jí diváci stěží odolávali. Avšak přemohli se, tísnil se kolem klece a nechtěli se hnout z místa.

Zpěvačka Josefina aneb Myši národ

Naše zpěvačka se jmenuje Josefina. Kdo ji neslyšel, neví, jaká síla je ve zpěvu. Není nikdo, koho její zpěv nestrhne, což má tím větší cenu, že naše plémě hudbu vcelku nemiluje. Tichý poklid je nám nejmilejší hudbou; náš život je těžký, a i

když se někdy pokusíme setřást všechny každodenní starosti, nedovedeme se už povznést k takovým věcem, našemu ostatnímu životu vzdáleným, jako je hudba. Avšak nestěžujeme si na to příliš; ani nám to nepřijde na mysl; jistotu praktickou chytrost, již máme ovšem též nanejvýš zapotřebí, považujeme za svou největší přednost a úsměv, v němž se ta chytrost zračí, nám vždy dodá útěchy, i kdybychom někdy - což se nestává - zatoužili po štěstí, jež snad plyne z hudby. Jen Josefina je výjimkou; miluje hudbu a umí ji též poskytovat; ona jediná; jejím odchodem hudba - kdoví na jak dlouho - zmizí z našeho života.

Často jsem přemýšlel, jak to s touto hudbou vlastně je. Jsme přece docela nemuzikální; jak to přijde, že Josefinině zpěvu rozumíme, nebo, jelikož Josefina popírá, že bychom ji rozuměli, si to aspoň myslíme? Nejjednodušší odpověď by byla, že krása toho zpěvu je tak veliká, že ani nejtupější mysl jí neodolá, avšak tato odpověď neuspokojuje. Kdyby tomu tak doopravdy bylo, musili bychom mít při tom zpěvu především a vždy pocit něčeho mimořádného, pocit, že z tohoto hrdla zaznívá cosi, co jsme nikdy předtím neslyšeli a co vůbec nejsme s to slyšet, něco, co nám právě tato jediná Josefina umožňuje slyšet a nikdo jiný. To však podle mého názoru není pravda, já to necítím a ani u druhých jsem nic takového nepozoroval. Mezi důvěrnými přáteli se jeden druhému upřímně přiznáváme, že Josefinin zpěv není nic mimořádného.

Je to vůbec zpěv? Přes všechnu nemuzikálnost máme ve zpěvu tradice; za starých dob našeho národa existoval zpěv; vyprávějí o tom pověsti a uchovaly se dokonce písně, jež ovšem už nikdo nedovede zazpívat. Tušíme tedy, co je zpěv, a s tímto tušením se vlastně Josefinino umění nesrovnává. Je to vůbec zpěv? Není to přece jen pouhé pištění? Jenže pištět dovedeme ovšem všichni, to je ta pravá dovednost našeho národa, či spíše vůbec ne dovednost, ale charakteristický životní projev. Všichni pištíme, ale nikoho samosebou nenapadne vydávat to za umění, pištíme, aniž bychom na to mysleli, ba aniž bychom to pozorovali, a jsou mezi námi dokonce takoví, kteří ani nevědí, že pištění patří k našim zvláštnostem. Kdyby tedy bylo pravda, že Josefina nezpívá, nýbrž pouze piští, a že snad dokonce, jak se aspoň mně zdá, její pištění sotva překonává obvyklé meze - ba nestačí snad se silami ani na toto obvyklé pištění, jež přitom 'každý obyčejný podzemní pracovník bez námahy provozuje po celý den vedle své práce -, kdyby to všechno bylo pravda, pak by sice bylo popřeno Josefinino údajné umělectví, ale tím spíše by bylo potřeba vyřešit záhadu její mocné působivosti.

Jenže to, co ona vyluzuje, přece jen není pouhé pištění. Stoupnete-li si hezky daleko od ní a zaposloucháte-li se, či ještě lépe, vyzkoušíte-li se v tomto ohledu, třeba když Josefina zpívá mezi ostatními hlasy a vy si dáte za úkol rozpoznat její hlas, pak docela určitě neuslyšíte nic jiného než docela obvyčejné pištění, trochu nápadné leda tím, jak je tenounké a slabé. Ale stojíte-li před ní, přece jen to není pouhé pištění; abyste pochopili její umění, je třeba ji nejen slyšet, ale i vidět. I kdyby to bylo jenom to naše každodenní pištění, přece je zvláštní už to, že si tu někdo okázale stoupne a začne provádět něco docela běžného. Rozlousknout ořech věru není žádné umění, proto si také nikdo netroufne svolat obecnost a pro pobavení před ním rozlouskat ořechy. Jestliže to přesto udělá a jeho úmysl se mu zdaří, pak to právě nemůže být jen pouhé louskání ořechů. Anebo je to louskání ořechů, avšak vyjde najevo, že jsme nevěnovali tomuto umění pozornost, poněvadž jsme je hladce ovládali, že nám tento nový louskač teprve ukázal jeho pravou podstatu, přičemž pak dokonce může být na prospěch účinnu, je-li v louskání ořechů poněkud méně zdatný než většina z nás.

Snad je to s Josefininým zpěvem podobné; obdivujeme na ní to, co na sobě vůbec neobdivujeme; ostatně je s námi konečkonců v naprostém souladu. Byl jsem jednou při tom, když ji někdo, jak se ovšem častěji stává, upozornil na všeobecné národní pištění, to jen docela skromně, jenže pro Josefinu bylo už to příliš. Tak nestoudný, nadutý úsměv, jaký tehdy nasadila, jsem ještě neviděl; ona, která je navenek vlastně učiněná jemnost, která je nápadně jemná i v našem národě bohatém na takové ženské postavy. Vypadala tehdy přímo sprostě; ostatně to asi díky své veliké vnímavosti také ihned sama pocítila a vzpamatovala se. Na každý pád tedy popírá jakoukoli souvislost mezi svým uměním a pištěním. Pro ty, kdo soudí opačně, nemá než opovržení a patrně nepřiznaný hněv. Není to obvyčejná ješitnost, neboť opozice, k níž i já napůl patřím, se jí jistě neobdivuje o nic méně než dav, avšak Josefina nechce být pouze obdivována, chce být obdivována přesně tak, jak sama určila, na prostém obdivu ji nezáleží. A když před ní sedíte, pochopíte ji; oponujete jí, leda když jste daleko: když sedíte před ní, je vám to zřejmé: její pištění není žádné pištění.

Jelikož pištění patří k našim bezmyšlenkovitým návykům, mohl by si někdo myslet, že se piští i mezi Josefininým posluchačstvem; je nám dobře při jejím umění, a když je nám dobře, pištíváme; ale její posluchačstvo nepiští, je tiché jako myška; mlčíme, jako by se nám dostávalo kýženého míru, v němž nám přinejmenším naše vlastní pištění zbraňuje. Uvádí nás do vytržení její zpěv, či spíše slavnostní ticho obklopující slabý hlásek? Stalo se jednou, že nějaké pošetilé mrně začalo během Josefinina zpěvu také pištět. Nu, bylo to úplně stejné, jako to, co jsme slyšeli od Josefiny; tam vepředu přes všechnu rutinu pořád ještě chabé pištění a tu v obecnstvu zapomenuvší se dětský pískot; nedalo by se říci, v čem tkvěl rozdíl; ale přece jsme rušitelku okamžitě umlčeli syčením a pískotem, ačkoli to vůbec nebylo zapotřebí, neboť by byla beztak strachy i hanbou zalezla, jakmile Josefina nasadila triumfální pištění a s rozpjatými pažemi a krkem, který už nešlo vypnout výš, upadla do vytržení.

Tak je tomu ostatně vždy, každá maličkost, každá náhoda, každá překážka, zapraskání v parteru, zaskřípání zubů, porucha v osvětlení se jí hodí k zvýšení účinku jejího zpěvu; má totiž za to, že zpívá hluchým uším; nadšení ani potlesk nechybějí, avšak pravého pochopení, jak ona tomu rozumí, se už dávno naučila odříkat. Každé vyrušení je jí pak velmi

vhod; vše, co zvenčí narušuje čistotu jejího zpěvu, co lze popřít v snadném boji, ba bez boje, je pouhou konfrontací, může přimět dav, aby se probudil, aby se odnaučil ne sice rozumět, ale tušivě uctívat.

Avšak poslouží-li jí tato maličkost, co teprve velké věci. Náš život je velmi neklidný, každý den přináší překvapení, úzkosti, naděje i hrůzy, že jedinec by to vše nemohl unést, kdyby kdykoli dnem i nocí neměl oporu v svýchruzích; i tak to však často bývá hodně těžké; někdy i tisíc ramen se chvěje pod břemenem, jež bylo vlastně určeno jednomu. Tu pak má Josefina za to, že přišel její čas. Již tu stojí, křehká bytost, zvlášť dole pod hrudi se znepokojivě zachvívá, jako by v tu chvíli všechnu svou sílu vložila do zpěvu, jako by vše, co na ní přímo neslouží zpěvu, pozbylo veškeré síly, veškeré téměř životní možnosti, jako by byla obnažena, všanc vydána, jedině dobrým duchům svěřena v ochranu, jako by ji - takto sebe samé zbavenou a v zpěvu přebývající - i zavanutí chladného dechu stačilo usmrtit. Avšak právě v takových okamžicích si my, domnělí odpůrci, říkáme: "Ani pištět nedovede; tak strašlivě se musí namáhat, aby ze sebe jakžtakž vyloudila ne zpěv - o zpěvu ani nemluvíme -, ale naše běžné národní pištění." Tak nám to připadá, ale je to, jak řečeno, sice nevyhnutelný, avšak letmý, rychle pomíjející dojem. Brzy i my se noříme v cítění zástupu, který vřele, tělo na těle, plaše dýchaje naslouchá.

A k tomu, aby kolem sebe shromáždila tento zástup našeho skoro ustavičně se pohybujícího, z důvodů ne zcela jasných tu sem, tu tam se vrhajícího národa, stačí Josefině většinou jen, aby s hlavou zakloněnou, pootevřenými ústy, očima vzhůru obrácenými zaujala onen postoj, jenž svědčí o tom, že se chystá ke zpěvu. Může to učinit kde chce, nemusí to být zdaleka viditelné místo, stejně dobře se hodí nějaký skrytý kout, zvolený v náhodném chvílkovém rozmaru. Zpráva, že hodlá zpívat, se ihned rozhlásí, a brzy sem táhnou procesí. Nu, někdy se přece naskytne překážka a Josefina s oblibou zpívá právě ve vzrušených dobách, leč jaké starosti a svízele nás pak nutí k všelijakým cestám, při nejlepších vůli se nelze shromáždit tak rychle, jak si Josefina přeje, a tu ona tam setrvává ve svém velkolepém postoji třeba i delší dobu bez postačujícího posluchačstva - potom se ovšem rozzuří, potom dupe nohama, kleje zcela nedivným způsobem; ba dokonce kouše. Ale ani takové chování neohroží její pověst; místo abychom trochu pokročili její přílišné nároky, dělá každý, co může, aby jim vyhověl; vysílají se poslové, aby přivedli posluchače; toto opatření se před ní tají; na cestách v okolí je pak vidět hlídky, které kynou na přicházející, aby si pospíšili; to vše tak dlouho, až je konečně pohromadě obstojný počet lidí.

Co pobízí národ k tomu, aby se tolik o Josefinu ucházel? Otázka o nic snažší než otázka Josefinina zpěvu, s níž ovšem také souvisí. Bylo by to možno škrtnout a úplně spojit s druhou otázkou, kdyby se třeba dalo tvrdit, že je národ Josefině bezpodmínečně oddán kvůli jejímu zpěvu. Jenže tak tomu právě není; náš národ sotva zná bezpodmínečnou oddanost; tento národ, který nade vše 'miluje prohnatost, arcit' bezelstnou, dětinské šušání, klípky, arcit' nevinné, které jenom splynou ze rtů, takový národ se přece jen nedokáže bezpodmínečně oddat, to ovšem cítí i Josefina, to je to, proti čemu bojuje s veškerým úsilím svého slabého těla.

V takových obecných soudech se ovšem nesmí zacházet příliš daleko, národ je Josefině oddán, jenže ne bezpodmínečně. Nedovedl by se například Josefině smát. Přiznejme si, na Josefině je leccos k smíchu; a my, celkem vzato, nemáme nikdy k smíchu daleko; přes všechnu bídu našeho života je tichý smích u nás takřka stále domovem; ale Josefině se nesmějeme. Mám někdy dojem, že národ chápe svůj vztah k Josefině tak, že tato křehká, šetrnosti vyžadující, čímsi obdařená, podle svého názoru zpěvem obdařená bytost je mu svěřena a on se o ni musí starat; nikomu není jasné proč, pouze se zdá, že tomu tak je. Avšak tomu, co je nám svěřeno, se nesmějeme; smát se tomu znamenalo by porušit povinnost; vrcholem zlomyslnosti, již se ti nejzlomyslnější z nás na Josefině dopouštějí, je, říknou-li někdy: "Jak Josefinu uvidíme, zajde nám smích."

Tak tedy pečuje národ o Josefinu jako otec, který se ujme dítěte, jež po něm - není dost jasné zda prosebně, či vyzývavě - natáhne ruku. lekl by se, že se náš národ nehodí k plnění takových otcovských povinností, ale ve skutečnosti je plní, aspoň v tomto případě, vzorně; žádný jedinec by nedokázal to, co v tomto ohledu dokáže národ jako celek. Ovšem, rozdíl mezi silou národa a jedince je nesmírný, stačí, aby národ přitáhl svého chráněnce do své hřejivé blízkosti, a je v bezpečí. S Josefinou se o těch věcech ovšem nikdo neodvážá promluvit. "Kašlu na vaši ochranu," řekne na to. Tak, tak, kašleš, myslíme si. A kromě toho to doopravdy nic nevyvrací, jestliže se vzpouzí, jsou to spíš čistě dětské způsoby, dětský vděk, a na otci je, aby na to nebral ohled.

Jsou tu však přece jen ještě i jiné věci, které nelze jen tak vysvětlit tímto vztahem mezi národem a Josefinou. Josefina je totiž opačného mínění, myslí si, že ona ochraňuje národ. V politických či hospodářských situacích nás prý zachraňuje její zpěv, toho a ničeho menšího je schopen, a jestliže pohromu nezažene, dává nám aspoň sílu snášet ji. Neříká to takto ani jinak, vůbec mluví málo, mlčí uprostřed mezi tlachaly, avšak její oči tím srší, z jejích zavřených úst - jen málokdo u nás dovede držet ústa zavřená, ona to dovede - to lze vyčíst. Jak přijde zlá zpráva - a některé dny stihá jedna taková zpráva druhou, mezi nimi zprávy falešné a napůl pravdivé -, okamžitě se pozvedne, i když jindy klesá únavou, pozvedne se a natahuje krk a snaží se přehlédnout své stádo jako pastýř před bouří. Jistě, i děti přicházejí s podobnými požadavky po svém divokém a nespoutaném způsobu, avšak Josefininy přece jen nejsou tak bezdůvodné jako jejich. Ovšem že nás nezachrání a nedodá nám síl; je snadné hrát si na zachránce tohoto národa, jenž přivykl utrpení, nezná k sobě šetrnosti, je rychlý v rozhodnutích, zná dobře smrt, jen na pohled je ustrašený v ovzduší bláznivě odvážlivosti, v němž bez přestání žije, a nadto stejně plodný jako smělý - je snadné, pravím, dodatečně si hrát na zachránce tohoto národa, který se vždycky ještě zachránil sám, byt i s obětmi, nad nimiž dějepisci - my celkem vzato vůbec nedbáme o

dějepisectví - trnou hrůzou. A přece je pravda, že zrovna v tísní nasloucháme Josefinině hlasu ještě pozorněji. Před hrozícím nebezpečím se stáváme tiššími, skromnějšími, poslušnějšími Josefininy panovačnosti; rádi se scházíme, rádi se tlačíme jeden na druhého, zvláště je-li popudem k tomu něco zcela mimo tu mučivou hlavní věc; je to, jako bychom ještě v rychlosti - ano, je třeba spěchat, na to Josefinu příliš často zapomíná - spolu vypili před bojem pohár míru. Není to ani tak pěvecké představení jako spíš shromáždění lidu, a to shromáždění, při němž je až na tenké pištění vepředu naprosté ticho; je to příliš vážná chvíle, než abychom ji chtěli prožvanit.

Takový vztah nemůže Josefinu uspokojit. Přes všechnu podrážděnou nelibost, již v ní vzbuzuje její trvale nevyjasněné postavení, leccos v svém zaslepení sebou samou nevidí a bez valné námahy ji lze přimět, aby přehlédla i mnohem víc, v tomto směru, tedy ve směru obecného prospěchu, je bez ustání v činnosti celé hejno pochlebníků -, avšak zpívat jen tak, bez povšimnutí, kdesi v koutku lidového shromáždění, tomu - ač to samo o sobě není málo - by svůj zpěv určitě neobětovala.

Však to také nemusí dělat, neboť její umění nezůstává nepovšimnuto. Ačkoli nás vlastně zaměstnávají docela jiné věci a ticho tu zdaleka nevládne jen kvůli zpěvu a mnohý ani nezvedne oči, nýbrž boří tvář sousedovi do kožichu, a zdá se, že se tam nahoře Josefinu namáhá nadarmo, přece jen - to nelze popřít - něco z jejího zpěvu nutně pronikne i k nám. Toto pištění, pozdvihující se ve chvíli, kdy všem ostatním je uloženo mlčet, přichází ke každému jedinci jako nějaké poselství národa; Josefinino tenké pištění vprostřed těžkých rozhodnutí se téměř podobá živoření našeho národa uprostřed vřavy nepřátelského světa. Josefinu se prosadí, tato nicka co do hlasu, tato nicka co do výkonnosti se prosadí a prorazí si k nám cestu; pomyšlení na to blaží. Opravdového pěvce, kdyby se kdy vůbec u nás našel, bychom v takové chvíli nesnesli a svorně bychom odmítli nesmyslnost podobného představení. Kéž je Josefinu navždy ušetřena poznání, že nasloucháme-li jí, je to jen důkaz proti jejímu zpěvu. Asi to tuší, proč by jinak tak vášnivě popírala, že ji posloucháme, jenže ona zpívá a zpívá, pištěním přemáhá to tušení.

Ale i jinak by tu pořád ještě pro ni byla útěcha: vždyť my ji do jisté míry opravdu posloucháme, patrně podobným způsobem, jakým se naslouchá uměleckému pěvci; dosahuje účinu, o němž by umělecký pěvec u nás marně usiloval a který je propůjčen právě jen jejím nedostatečným prostředkům. To asi souvisí zejména s naším způsobem života.

V našem národě neznáme mládí, sotva kratičké dětství. Vyskytují se sice pravidelně požadavky, že by se dětem měla dopřát nějaká obzvláštní svoboda, zvláštní úlevy, že by se mělo uznat jejich právo na trochu bezstarostnosti, na trochu nerozumného prohánění, na trochu hry, a že by se tomuto právu mělo učinit zadost; takové požadavky se objevují a skoro každý je schvaluje, nic si nezasluhuje spíše schválení než ony, ale zároveň nic nezapadá méně do reality našeho života., požadavky se schvalují, činí se pokusy v jejich smyslu, ale brzy je opět vše při starém. Náš život je už totiž takový, že dítě, jakmile aspoň trochu běhá a aspoň trochu se vyzná v okolním světě, se musí o sebe postarat právě tak jako dospělý; území, na nichž z hospodářských důvodů musíme žít roztroušeně, jsou příliš velká, našich nepřátel je příliš mnoho, nebezpečí, která na nás všude číhají, jsou příliš nevypočitatelná - nemůžeme své děti odvádět od existenčních zápasů, kdybychom to činili, byl by to jejich předčasný konec. K těmto truchlivým důvodům přistupuje ovšem i jeden povzbudivý: plodnost našeho plemene. Jedna generace - a každá je početná - dotírá na druhou, děti nemají čas být dětmi. Jestliže u jiných národů se dětem věnuje starostlivá péče, zřizují-li se tam pro ně školy, proudí-li tam denně z těchto škol děti, budoucnost národa, pak tam vždy delší dobu vycházejí den co den tytéž děti. My školy nemáme, avšak z našeho národa proudí ve velice krátkých časových úsecích nedohledné zástupy dětí vesele sykajících či pipajících, dokud ještě nedovedou pištět, koulejších se či valících tlakem vpřed, dokud ještě neumějí běhat, všechno s sebou v tom návalu nemotorně strhávajících, dokud ještě nevidí, ty naše děti! A ne jako v tamtěch školách ty samé děti, ne, pořád, pořád nové, bez konce, bez ustání, sotva se nějaké dítě objeví, už přestává být dítětem, už se za ním derou nové dětské tváře navzájem nerozlišitelné v té spoustě a v tom shonu, růžové blahem. Ovšem, jakkoli je to krásné a jakkoli nám to druzí právem závidí, opravdové dětství nemůžeme svým dětem poskytnout. A to má své důsledky. Jakési neodumírající, nevykořenitelné dětinství prostupuje náš národ; přímo v protikladu k tomu nejlepšímu v nás, k neomylnému praktickému rozumu jednáme někdy veskrze pošetile, a to tak pošetile jako děti, nesmyslně, marnotratně, velkoryse, lehkově, a to všechno často jen pro nějakou nepatrnou zábavu. A i když pak naše radost samozřejmě už nemá sílu dětské radosti, něco z ní v tom přece jistě žije. Z tohoto dětinství našeho národa též odjakživa těží Josefinu.

Avšak celý náš národ je nejen dětinský, ale do jisté míry i předčasně starý, dětství a stáří vypadají u nás jinak než u jiných národů. My nemáme žádné mládí, jsme ihned dospělí a dospělými jsme pak příliš dlouho, jistá únava a beznaděj od té chvíle širokou stopu vyrývá v povaze našeho národa, která je přece vcelku tak houževnatá a pevná v naději. S tím také souvisí naše nemuzikálnost; jsme příliš staří na hudbu, její vzruch, její vzlet nejdou dohromady s naší tíhou, unaveně nad ní mávneme rukou; omezili jsme se na své pištění; tu a tam si trochu zapištět, to je to právě pro nás. Kdoví nejsou-li mezi námi hudební talenty; kdyby však byly, charakter soukmenovců by je musel potlačit dřív, než se rozvinou. Naproti tomu Josefinu si může podle libosti pištět či zpívat či jak to sama chce nazvat, to nás neruší, to nám vyhovuje, to dobře snášíme; je-li v tom snad obsaženo trochu hudby, pak je to omezeno co možná na minimum; určitá hudební tradice se zachovává, ale ani v nejmenším nás to nezatěžuje.

Avšak Josefinu dává takto naladěnému národu ještě víc. Při jejích koncertech, zvláště ve vážných dobách, se o zpěvačku jako takovou zajímají už jen ti docela mladí, jen oni v údivu přihlížejí, jak špulí rty, jak vyráží vzduch skrz

roztomilé přední zuby, jak trne samým obdivem k tónům, jež sama vyluzuje, a umdlévajíc rozněcuje se k novým, jí samé čím dál tím nepochopitelnějším výkonům, avšak vlastní dav - to je jasně vidět - se stáhl do sebe. Tu, v těch skrovných přestávkách mezi zápasy, národ sní, je to, jako by se každému uvolnily údy, jako by se nepokojná bytost jednou směla po libosti natáhnout a protáhnout ve veliké teplé posteli národa. A do těchto snů zazní tu a tam Josefinino pištění; ona mu říká perlivé, my škubavé; ale rozhodně tu je na svém místě jako nikde jinde, jako sotva kdy hudba nalezne ten okamžik, na který čeká. Něco z ubohého, krátkého dětství je v tom, něco ze ztraceného, nikdy už nenalezitelného štěstí, ale je v tom i něco ze současného dělného života, z jeho nepatrné, nepochopitelné a přece trvající a nezničitelné čipernosti. A to vše opravdu není vyjádřeno mohutnými tóny, nýbrž lehce, šepotavě, důvěrně, někdy trochu chraptivě. Samozřejmě že je to pištění. Jak by ne? Pištění je řečí našeho národa, jenže leckdo celý život piští a neví o tom, zde je však pištění osvobozeno z pout všedního života a i nás na krátkou chvíli osvobozuje. Opravdu, nechtěli bychom být bez těchto představení.

Ale odtud je ještě hodně daleko k Josefininu tvrzení, že nás v takových dobách posiluje a tak dále a tak dále. Pro obyčejné lidi ovšem, nikoli pro Josefininy pochlebníky. "Jak jinak by tomu mohlo být," říkávají s bezděčnou opovázlivostí - "jak jinak by se dal vysvětlit ten veliký nával, zvláště za bezprostředně doléhajícího nebezpečí, nával, který dokonce už nejednou znemožnil náležitou, včasnou obranu?" Nuže toto je bohužel pravda, jenže to zrovna nepatří k Josefininým slavným zásluhám, zvláště připomeneme-li, že když taková shromáždění byla znenadání nepřítelem rozprášena a mnohý z našich při tom přišel o život, Josefin, která vše zavinila, ba svým pištěním možná nepřítele přivolala, vždycky zaujala nejbezpečnější místočko a první potichu a co nejrychleji pod ochranou své družiny zmizela. I to však vlastně všichni vědí, a přece znovu spěchají, jakmile zase Josefin, kdekoli a kdykoli se jí zlíbí, povstane, aby zapěla. Dalo by se z toho usoudit, že Josefin stojí téměř mimo zákon, že si smí dělat, co chce, i když to ohrožuje celek, a že se jí vše promíjí. Kdyby tomu tak bylo, pak by i Josefininy nároky byly naprosto pochopitelné, ba v této svobodě, již by jí národ dával, v tomto mimořádném, nikomu jinak neposkytovaném, vlastně protizákonném daru by bylo možno vidět doznání, že národ, jak ona sama tvrdí, ji nechápe, že zírá na její umění v bezmocném úžasu, necítí se být jí hoden, snaží se přímo zoufalými počiny vynahradit Josefině příkoří, které jí způsobuje, a že stejně jako její umění je mimo jeho chápavost, staví i její osobu a její přání mimo dosah svých rozkazů. Nuže, to je ovšem veskrze nesprávné, možná že národ příliš kapituluje před Josefinou v jednotlivostech, ale jako před nikým, tak ani před ní nekapituluje bezpodmínečně.

Už odedávna, snad už od počátku své umělecké dráhy bojuje Josefin o to, aby s ohledem na svůj zpěv byla osvobozena ode vší práce; měla by z ní být tedy štata starost o denní chléb a vše, co je ještě spojeno s naším existenčním bojem -, a podle všeho - uvalena na národ jako celek. Překotný našinec - a našli se u nás takoví - by mohl už z tohoto podivného požadavku a z duchovního založení, jež dokázalo tento požadavek vymyslet, soudit na jeho vnitřní oprávněnost. Náš národ však vyvozuje jiné závěry a klidně požadavek odmítá. Ani se nenamáhá vyvracet důvody té žádosti. Josefin poukazuje například na to, že námaha při práci škodí jejímu zpěvu, že sice tato námaha při práci je nepatrná ve srovnání s námahou při zpěvu, ale že jí přesto znemožňuje, aby si po zpěvu dostatečně odpočinula a posílila se k novému zpěvu, že prý musí při zpěvu ze sebe vydat vše a přesto za těchto okolností nikdy nemůže dosáhnout vrcholného výkonu. Národ ji vyslechne a jako by ji neslyšel. Tento národ, který tak snadno podléhá dojetí, se někdy nedá vůbec ničím dojmout. Odmítnutí je někdy tak tvrdé, že i Josefin se zarazí, naoko se podřídí, pracuje, jak se patří, zpívá, jak nejlépe dovede, ale to všechno jen chvíli, pak se s novými silami - na to jich má, zdá se, nekonečně mnoho - pustí do boje.

Je tedy jasné, že Josefin neusiluje o to, co slovy požaduje. Je rozumná, neštítí se práce, jakož vůbec odpor k práci je u nás něco neznámého, ani kdybychom svolili k jejím požadavkům, určité by nežila jinak než dříve, práce by vůbec neprekázala jejímu zpěvu a ani zpěv by se ovšem nestal krásnějším - oč usiluje, je tedy pouze veřejné, jednoznačné, věky přetrvávající, vše doposud známé překonávající uznání jejího umění. Kdežto však téměř vše ostatní se jí zdá dosažitelné, toto se jí tvrdošíjně odpírá. Snad měla hned od počátku vést útok jiným směrem, snad teď sama uznává svou chybu, avšak nyní už nemůže uspět, ustoupit znamenalo by zpronevěřit se sobě samé, nyní už musí s tímto požadavkem stát anebo padnout.

Kdyby opravdu měla nepřátele, jak se říká, mohli by se bavit pohledem na tento zápas, aniž by sami hnuli prstem. Ona však nemá nepřátele, a i když leckdo má proti ní výhrady, tento zápas nedělá radost nikomu. Už proto ne, že se tu národ zjevuje v chladném postoji soudce, což se u nás stává jen velmi zřídka. A i kdyby někdo v tomto případě takový postoj schvaloval, už jen představu, že by se jednou mohl národ takto zachovat k němu, vylučuje každou radost. Nejde při tomto odmítnutí podobně jako při onom požadavku o věc samu, nýbrž o to, že se národ může vůči jednomu z příslušníků takto neproniknutelně uzavřít, o to neproniknutelněji, že jinak právě o toho druhu otcovsky a více než otcovsky, pokorně pečuje.

Kdyby na místě národa stál jednotlivec, dalo by se říci, že tento muž celou dobu Josefině ustupoval s ustavičnou palčivou touhou skoncovat jednou konečně s tou shovívavostí; že ustupoval přímo nadlidsky v pevné mře, že ustupování přes to všechno dojde svých správných mezí; a že ustupoval víc, než bylo nutno, jen aby věc urychlil, jen aby Josefinu rozhýčkal a ponoukal k stále novým přáním, až ona opravdu konečně vznesla tento poslední požadavek; tu pak - zkrátka, neboť se na to dlouho připravoval - sáhl ke konečnému odmítnutí. Tedy tak tomu zcela určitě není, národ nemá zapotřebí takových úskoků, kromě toho je jeho uctívání Josefiny upřímné a prokázané a Josefinin

požadavek je tak veliký, že každé nezaujaté dítě by jí bylo mohlo předpovědět, jak to dopadne; přesto je možné, že na Josefinin názor o té věci působily i takovéto dohady, jež k bolu odmítnuté přidaly ještě trpkost.

Ale i když má snad takové dohady, od zápasu se tím odstrašit nedá. Poslední dobou se zápas dokonce zostřuje; vedla-li ho doposud jen slovy, teď sahá k jiným prostředkům, jež jsou podle ní účinnější, podle nás pro ni samu nebezpečnější.

Mnozí soudí, že Josefina proto tak naléhá, že cítí, jak stárne, jak jí slábne hlas, a proto se jí zdá, že je nejvyšší čas svést poslední boj o své uznání. Já tomu nevěřím. Josefina by nebyla Josefinou, kdyby to bylo pravda. Pro ni žádné stárnutí a žádné slábnutí hlasu neexistuje. Požaduje-li něco, pak ji k tomu nevedou vnější věci, nýbrž vnitřní důslednost. Sahá po nejvyšším vavřinu ne proto, že visí v té chvíli trochu níž, ale proto, že je vavřinem nejvyšším; být to v její moci, zavěsila by ho ještě výš.

Toto opovrhování vnějšími nesázemi jí ovšem nebrání, aby užívala nejnedůstojnějších prostředků. Vůbec nepochybuje, že je v právu; co záleží tedy na tom, jak si práva dobude; zvláště když v tomto světě, jak ona si ho představuje, právě důstojné prostředky nutně selhávají. Snad dokonce proto přesunula boj o své právo z oblasti zpěvu do jiné, jí méně drahé oblasti. Josefinina družina pustila do světa její výroky, podle nichž se cítí naprosto schopná zpívat tak, že by to pro národ ve všech jeho vrstvách až po nejskrytější opozici bylo pravou rozkoší, pravou rozkoší nikoli podle představy národa, který přece tvrdí, že tuto rozkoš z Josefinina zpěvu cítí odjakživa, nýbrž podle představy Josefininy touhy. Avšak, dodává, protože nemůže padělat vznešené a lichotit nízkému, musí to právě zůstat tak, jak to je. Jinak tomu však je s jejím zápasem za osvobození od práce; sice je to též zápas o její zpěv, avšak tu nebojuje přímo drahocennou zbraní zpěvu a je jí tudíž dost dobrý každý prostředek, jehož použije. Tak se například rozšířila pověst, že nebude-li vyhověno, hodlá Josefina zkrátit koloratury. Já o koloraturách nic nevím, nikdy jsem v jejím zpěvu nepostřehl něco jako koloratury. Josefina chce však koloratury zkrátit, zatím nikoli vynechat, jen zkrátit. Údajně svou hrozbu uskutečnila, já ovšem žádný rozdíl proti jejím dřívějším představením nezpozoroval. Národ jako celek naslouchal jako vždy, aniž by se ke koloraturám nějak vyslovil, a rovněž ve věci Josefinina požadavku se nic nezměnilo. Josefina má ostatně jak ve svém zjevu, tak nepochybně i ve svém myšlení mnohdy cosi gráciézního. Tak příkladně po onom představení prohlásila - jako by snad její rozhodnutí stran koloratur bylo příliš tvrdé k národu nebo příliš náhlé -, že příště přece jen opět zazpívá koloratury celé. Avšak po následujícím koncertu se rozmyslela zase jinak, teď prý je s velkými koloraturami definitivně konec a nedojde na ně, dokud nebude v její věci příznivě rozhodnuto. Nuže, národ jako by všechna tato prohlášení, rozhodnutí a nová rozhodnutí vůbec neslyšel, podobně jako dospělý v zamýšlení neposlouchá dětské žvatlání, jsa v zásadě blahovlnný, avšak nedosažitelný.

Josefina však neustupuje. Tak například nedávno začala tvrdit, že si při práci způsobila zranění na noze, takže je teď pro ni obtížné při zpěvu stát; jelikož však dovede zpívat jediné vstoje, musí prý teď zkrátit dokonce i zpívání. Ačkoli kulhá a dává se podpírat svou družinou, nevěří nikdo, že je doopravdy zraněná! I když připustíme, že její tělíčko je obzvláště choulostivé, přece jen jsme národem pracovním a i Josefina k němu náleží; kdybychom však chtěli kvůli každé oděrci kulhat, národ by vůbec z kulhání nevyšel. Ale ať se dává třeba vodit jako chromá, ať se v tom politováníhodném stavu ukazuje častěji než kdy jindy, národ naslouchá jejímu zpěvu stejně vděčně a nadšeně jako dříve - ale ze zkrácení si mnoho nedělá.

Poněvadž nemůže kulhat ustavičně, vynajde si něco jiného, předstírá únavu, mrzutost, ochablost. Máme tedy kromě koncertu i podívanou. Vidíme za Josefinou její družinu, jak ji prosí, zapřisáhá, aby zpívala.

Chtěla by, ale nemůže. Chlácholí ji, lichotí jí, skoro ji donesou na předem vyhlédnuté místo, kde má zpívat. Konečně v nepochopitelných slzách svolí, ale jak se - zřejmě s posledním vypětím vůle - chystá zpívat, sklesne, s pažemi ne jako jindy rozpjatými, ale bezvládně svěřenými podél těla, takže vzniká dojem, že jsou snad trochu krátké - jak se tak chystá zapět, tu to přece jen zas nejde, naznačuje to bezděčné potrhnutí hlavou a ona se před našima očima hroutí k zemi. Poté se ovšem přece jen zase vzchopí a zapěje, myslím, o nic jinak než jindy; snad, máte-li sluch pro jemnější nuance, vysposloucháte trochu mimořádného vzrušení, které je však věci jen na prospěch. A když skončí, je dokonce méně unavená než předtím, pevným krokem - pokud tak lze nazvat její cupitání - odchází, odmítajíc jakoukoli pomoc své družiny a chladným pohledem si měříc dav, jenž jí v hluboké úctě ustupuje z cesty.

Tak tomu bylo ještě nedávno; poslední novinkou však je, že ve chvíli, kdy se čekal její zpěv, zmizela. Nehledá ji pouze její družina, mnozí nabízejí své služby při hledání, nadarmo; Josefina zmizela, nechce zpívat, nechce se dát ani prosit, opustila nás tentokrát nadobro.

Je podivné, jak špatně počítá, ta chytrá hlava, tak špatně, až se zdá, že vůbec nepočítá, ale že je pouze dál hnána svým osudem, jenž v našem světě nemůže být než velice smutný. Sama se zříká zpěvu, sama ničí moc, kterou si získala nad našim srdcem. Jak jen mohla získat tuto moc, když tak málo ta srdce zná. Skrývá se a nezpívá, avšak národ, klidný, bez zjevného zklamání, suverénní, masa sama v sobě spočívající, jenž vysloveně - ač napohled je tomu naopak - může dary pouze udělovat, nikdy přijímat, ani od Josefiny ne, tento národ jde svou cestou dál.

S Josefinou to však nutně půjde z kopce. Brzy přijde chvíle, kdy poslední její zapísknutí zazní a zmlkne. Je malou

epizodou ve věčných dějinách našeho národa a národ tu ztrátu překoná. Lehké to pro nás, pravda, nebude; jak budou možná shromáždění v naprosté tichosti? Ovšem, nebyla snad i s Josefínou tichá? Bylo její skutečné pištění nějak zjevně hlasitější a živější, než bude vzpomínka na ně? Což i za jejího života bylo něčím víc než pouhou vzpomínkou? Nevyzvedl snad spíš náš národ ve své moudrosti Josefinin zpěv proto tak vysoko, aby se tím stal nepomíjivým?

Možná, že tedy vůbec nebudeme obzvlášť mnoho postrádat, zato Josefina, vykoupěna z pozemského soužení, jež je však podle ní uchystáno všem vyvolencům, radostně zmizí v nesčetném zástupu hrdinů našeho národa a brzy - neboť dějepis se u nás nepěstuje - dojde ve vyšším vykoupění stejného zapomenutí jako všichni její bratři.